

Voorjaarsnota 2016

20 april 2016

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Samenvatting	4
2. Van jaarrekening naar voorjaarsnota	5
3. Berekening weerstandsvermogen	5
4. Budgettaire kader	8
4.1 Gemeentefonds	9
4.2 Belastingen	10
4.3 Trend en areaal	11
4.4 Rente	12
4.5 Verbonden partijen	13
4.6 Herijking weerstandscapaciteit	14
4.7 Overig	14
4.8 Conclusie	14
5. Maatregelen	15
6. Overige ontwikkelingen	18
6.1 Effecten bijstand 2016 als gevolg van een nieuw verdeelmodel bijstand	18
6.2 Statushouders	18
6.3 Proces verbaal handhaving	18
6.4 Indexering Rotterdamse Baan	18
7. Investeringsruimte	19
8. Wijziging wet- en regelgeving	19
9. Groei met Groei	20
10. Conclusie en vooruitblik	21
Bijlage I Toelichting op de gemeentelijke risico's	22

Voorwoord

De voorjaarsnota voor 2016 laat zien wat het financiële kader is van de Gemeente Den Haag voor de komende jaren. Dit kader vormt de basis voor het uitwerken van de meerjarenbegroting van 2017 tot en met 2020. Uit de cijfers van de afgelopen jaren blijkt dat Den Haag als stad er financieel goed voor staat. We sloten 2015 af met een positief resultaat, en er is ruimte om onverwachte tegenvallers op te vangen.

Den Haag groeit sneller dan het gemiddelde van alle gemeenten. In het coalitieakkoord is afgesproken dat opbrengsten van de groei van de stad zullen worden ingezet voor nieuwe groei. Dit principe, ook wel ‘groei voor groei’ genoemd, is het afgelopen jaar uitgewerkt, en komt bij deze voorjaarsnota voor het eerst financieel in beeld. Vanuit de opbrengsten uit de groei van de stad heeft het college nu middelen vrijgemaakt voor ruimtelijk economische investeringen die verdere groei zullen stimuleren. Hierbij zijn investeringen in het menselijk kapitaal van eminent belang.

Ondanks de positieve staat van de Haagse financiën mag de aandacht niet verslappen. In 2015 kreeg de Gemeente Den Haag te maken met drie grote decentralisaties en substantiële kortingen van het Rijk op het bijstandsgeld. Momenteel is er een positief resultaat, maar we moeten nog afwachten of dat dit geld niet alsnog aangewend moet worden. Daarnaast brengt het vestigen van statushouders onzekerheden met zich mee, de onderhandelingen met het Rijk lopen nog.

Tom de Bruijn, Wethouder Financiën

1. Samenvatting

Met de voorjaarsnota schetst het college het budgettair beeld voor de meerjarenbegroting.

In dit kader worden die factoren in beeld gebracht die de omvang van de begroting majeur beïnvloeden, zonder dat de gemeente hier direct op kan sturen. Dit zijn de zogenaamde exogene factoren. Het gaat hierbij om de ontwikkelingen in het gemeentefonds, de belastingopbrengsten, dividenden en de rente. Het vertrekpunt voor de voorjaarsnota is de Programmarekening 2015 waarbij ook de mogelijke inzet van reserves wordt betrokken.

Bij de voorjaarsnota zelf worden nog geen besluiten genomen, maar wordt het budgettair kader in beeld gebracht dat als uitgangspunt dient voor de verdere begrotingsvoorbereiding.

Bij de ontwerpbegroting doet het college de gemeenteraad voorstellen om de voorziene ontwikkelingen van een oplossing te voorzien, waarbij tegenvallers in beginsel binnen een programma moeten worden opgevangen. Dit laatste is conform de afspraak van het college om intensiever op programma's te sturen. De instelling van programmareserves maakt het mogelijk dat meevallers uit een jaar worden ingezet voor tegenvallers in een volgend jaar.

Voor de jaren 2017 en verder ontstaat een structureel beeld van circa € 2,3 mln.

Incidenteel is in 2016 € 16,2 mln. beschikbaar en voor 2017-2020 € 18,0 mln. (2017 € 7,2 mln., 2018 € 2,5 mln., 2019 € 3,1 mln. en 2020 € 5,2 mln.).

Ook wordt in beeld gebracht hoe het staat met het weerstandsvermogen van de gemeente.

De hoogte van het weerstandsvermogen wordt bepaald met behulp van het risicocumulatiemodel en biedt in samenhang met de financiële spelregels en de risico-averse cultuur binnen de gemeente een goed vertrekpunt voor een transparant en degelijk financieel beleid. Het risicocumulatiemodel biedt ons inzicht in de risico's die de gemeente loopt, wat de kans is dat deze zich voordoen en welke kosten hiermee gemoeid zijn.

Uit deze analyse blijkt dat het gemeentelijke weerstandsvermogen minimaal € 80,7 mln. moet zijn. De algemene reserve bedraagt na resultaatbestemming € 84,6 mln. Dit betekent dat € 3,9 mln. betrokken kan worden bij het bepalen van het budgettair kader.

2. Van jaarrekening naar voorjaarsnota

Het vertrekpunt voor de voorjaarsnota is de programmarekening 2015. Het resultaat bedraagt € 37,6 mln. voordelig. Het resultaat is bepaald door een aantal majeure effecten. Het grootste positief resultaat van € 9,3 mln. is ontstaan door onderuitputting op de maatwerkvoorziening ondersteuning decentralisaties. Binnen de reserve stedelijke ontwikkeling is vanwege het bereiken van de maximale hoogte € 9,2 mln. vrijgevallen. Deze middelen zullen vanwege bestuurlijke afspraken beschikbaar blijven voor de uitvoering van projecten in het ruimtelijk domein. Verder dragen verschillende beleidsprogramma's bij aan het positieve resultaat. Het grootste negatieve resultaat betreft € 9,3 mln. op de bijstand vanwege het macro herverdeelnadeel voor Den Haag en vanwege meer bijstandsgerechtigden in 2015. Op het jaarrekeningresultaat worden vervolgens diverse correcties voorgesteld. In het raadsvoorstel Resultaatbestemming 2015 (BSD/2016.236) worden deze correcties toegelicht.

Allereerst wordt het vastgestelde resultaat gecorrigeerd volgens de financiële spelregels en bestaande bestuurlijke afspraken. Op basis van de verordening financieel beheer en beleid worden de resultaten van de verantwoording van grondexploitaties, verkiezingen, financieringen, onroerendzaakbelasting, basiswerkplekken en suppletie uitkering verrekend met de daarvoor bestemde reserves. In totaal gaat het om € 8,8 mln. aan zogenaamde toegestane technische correcties die per saldo een nadelig effect hebben op het resultaat van 2015.

De algemene reserve is gewijzigd. Allereerst is volgens de financiële spelregels met betrekking tot resultaatverdeling € 3,1 mln. nadelig verrekend. Verder zijn de centrale bedrijfsvoeringsreserve en programmareserves afgeroomd vanwege het bereiken van de maximale hoogte. Dit betekent dat respectievelijk € 3,9 mln. en € 3,3 mln. ten gunste van de algemene reserve zijn gebracht. Deze effecten hebben tot resultaat dat de algemene reserve na resultaatbestemming € 84,6 mln. bedraagt.

De reserve grondbedrijf (RGB) bedraagt, na besluitvorming door de gemeenteraad over het resultaat € 47,6 mln. Uit de meest recente doorrekening van het benodigd weerstandsvermogen voor het grondbedrijf (dit is de MPG 2015) is becijferd dat de RGB tussen de € 45,5 en € 56,9 mln. moet liggen om risico's te kunnen opvangen. In de komende maanden wordt de MPG 2016 opgesteld en wordt een nieuw meerjarig perspectief van het benodigde weerstandsvermogen gepresenteerd. In deze voorjaarsnota berekenen we hoeveel weerstandsvermogen nodig is om de financiële risico's die de gemeente loopt adequaat op te vangen. Uit deze berekening volgt welk bedrag uit de algemene reserve kan worden ingezet bij het voorbereiden van de ontwerpbegroting 2017-2020. Hiervoor gebruiken we een risicocumulatiemodel.

3. Berekening weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan of de gemeente grote tegenvallers kan opvangen. Iedere gemeente houdt hiervoor een algemene reserve aan. Naast de algemene reserve behoren in Den Haag ook de reserve grondbedrijf, de programmareserves, de dienstcompensatiereserves en de centrale bedrijfsvoeringsreserve tot het weerstandsvermogen.

Een op nul sluitende begroting zonder weerstandsvermogen zou betekenen dat iedere tegenvaller een probleem gaat opleveren als er geen even grote meevallers tegenover staan. In dat geval staan de begrotingsprogramma's en daarmee het beleid van de gemeente permanent onder druk. Een weerstandsvermogen als financiële buffer is daarom noodzakelijk. Hoe groot die buffer moet zijn hangt vooral af van de risico's die de gemeente loopt. Behalve het aanhouden van een financieel weerstandsvermogen zijn er andere manieren om de financiële gevolgen van risico's op te vangen. De relevante risico's voor het weerstandsvermogen zijn de risico's die niet of onvoldoende op een andere manier zijn ondervangen. Het risicoprofiel van de gemeente is voortdurend in beweging. Sommige risico's worden kleiner of verdwijnen, andere risico's manifesteren zich juist. Ook komen er nieuwe risico's bij. De risicoparagraaf wordt bij voorjaarsnota, begroting en de programmarekening opgesteld.

Om gestructureerd en transparant inzicht te bieden in de risico's die de gemeente loopt en de bedragen die daarbij horen, maakt de gemeente Den Haag gebruik van een risicocumulatiemodel. Dit model is de basis voor het bepalen van de wenselijke hoogte van de algemene reserve.

Als een gebeurtenis zich zeker voordoet met negatieve financiële gevolgen (de kans is 100 procent) dan is geen sprake van een risico maar van een financieel tekort. Tekorten moeten in de eerstvolgende begroting worden opgelost. Evenzo geldt dat indien uit de omvang van de kosten duidelijk is dat de gebeurtenis volgens de normale boekhoudkundige afspraken met behulp van een voorziening financieel wordt afgedekt het risicocumulatiemodel evenmin van toepassing is. Een risico heeft dus financiële gevolgen waarvan de precieze hoogte nog onduidelijk is en waarvan ook onzeker is of de gebeurtenis zich daadwerkelijk zal voordoen. Opname in de risicoparagraaf betekent geen automatische verrekening met de weerstandscapaciteit als het risico zich voordoet. In principe worden nadelen binnen een programma opgevangen.

In de onderstaande tabel zijn de grote risico's, de kans dat deze zich voordoen en kosten die daar mee zijn gemoeid, opgenomen. In de bijlage bij deze voorjaarsnota zijn deze nader toegelicht. Om de wenselijke hoogte van het weerstandsvermogen te berekenen, hebben we de grootste risico's die de gemeente loopt in beeld gebracht.

Risico	Korte omschrijving	Kans op risico	Bedrag	Weging Max.	
				RCM	bedrag
1	Rampen en zware ongevallen	1%	63.500	1	63.500
2	Eigen risico verzekeringen	10%	5.400	1	5.400
3	Grote Projecten	25%	10.000	1	10.000
4	Oeververbinding	50%	3.500	1	3.500
5	Waardering vastgoed	75%	9.000	1	9.000
6	Bijstandsuitkeringen eigen risico 2016	90%	32.000	1	32.000
7	1.Effecten nieuw verdeelmodel 2017	50%	29.000	1	29.000
	2.Effecten nieuw verdeelmodel 2017 vangnetregeling	50%	23.000	1	23.000
8	WMO	50%	6.000	1	6.000
9	Risicoraming Jeugdzorg	50%	4.150	1	4.150
10	Hoger benutting Persoonsgebonden budget	60%	3.300	1	3.300
11	Statushouders	PM	PM	1	PM
Risico's met een structureel karakter					
12	Gemeentefonds. BTW compensatiefonds	40%	10.000	1,5	15.000
13	Afschaffing Precariobelasting	50%	15.800	1,5	23.700
14	Belastingplicht overheidsbedrijven	50%	1.000	1,5	1.500
15	Tekort Haeghe Groep	50%	3.500	1,5	5.250
16	BTW sport	50%	2.500	1,5	3.750
17	Transitievergoeding	60%	600	1,5	900
Totaal					238.950

Als we alle risico's optellen komen we uit op een benodigde algemene reserve van € 238,9 mln. De algemene reserve hoeft echter niet deze omvang te hebben. Het is zeer onwaarschijnlijk dat al deze tegenspoed tegelijkertijd optreedt. Er zijn allerlei scenario's mogelijk. Het onderzoeken van alle verschillende scenario's is gebeurd met het risicocumulatiemodel. Dit werkt als volgt. In een simulatie is aan de hand van een kansberekening een verdeling van de risico's gemaakt (zie bijlage I) die laat zien dat het zeer onwaarschijnlijk is dat alle risico's tegelijkertijd zullen optreden. Om het weerstandsvermogen te baseren op een zekerheidspercentage van 100 procent is dus iets té voorzichtig. Er blijft dan onnodig geld gereserveerd voor een statistisch erg onwaarschijnlijk scenario. In plaats van 100 procent wordt daarom gekozen voor een zekerheidspercentage van 95 procent. Uit de berekening volgt dat de hoogte van het weerstandsvermogen € 80,7 mln. moet zijn (rekening houdend met post onvoorzien van 0,8 mln.).

Een belangrijk voordeel van het opnemen van deze risico's in dit model is dan ook dat rekening gehouden wordt met deze combinatie van kansen. Als voor ieder risico een afzonderlijke reserve zou worden gevormd, zou in totaal een hoger bedrag opzij gezet moeten worden, omdat dan per afzonderlijk risico wordt gerekend. Rekenen met de combinatie van kansen leidt per saldo tot een lager benodigd weerstandsvermogen. Een aanvullende reservering voor de andere onderdelen van het weerstandsvermogen is niet nodig. Zowel de reserve grondbedrijf, de dienstcompensatiereserves, de centrale bedrijfsvoeringsreserve en de programmareserves zijn namelijk na de voorgestelde resultaatsbestemming bij de Programmarekening 2015 van voldoende omvang.

In onderstaande tabel is de financiële weerbaarheid van de gemeentelijke begroting weergegeven. De weerstandscapaciteit geeft aan of de gemeente grote tegenvallers kan opvangen. De weerstandscapaciteit is ten opzichte van de begroting 2016 zowel relatief als absoluut gestegen. De algemene reserve, onderdeel van de weerstandscapaciteit, beweegt mee met het risicoprofiel van het risicocumulatiemodel.

Bedragen in mln.	Begroting 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Voorjaarsnota 2015 -na resultaats bestemming	Begroting 2016	Voorjaarsnota 2016 -na resultaats bestemming
Algemene Reserve	104,7	125,7	124,5	85	86,1	80,5	84,6
DCR	6,1	0,7	15,8	11,3	6,9	4,9	6,7
RGB	51,4	44,4	51,6	45,1	48	50,3	47,6
Programmareserves					9,6	5,9	26,1
Centrale bedrijfsvoeringsreserve					6,0	4,8	6,0
Totaal aan weerstandscapaciteit	162,2	170,8	191,9	141,4	156,6	146,4	171
Alle risico's uit het risicocumulatiemodel tellen op tot dit bedrag	225,6	317,5	340	275	252	249,6	238,9
Lasten omvang excl.reserves	2.135,60	2.497,20	2.332,30	2.493,20	2.338,50	2.471,70	2.337,10
Weerstandscapaciteit/ Lasten omvang	8%	7%	8%	6%	7%	6%	7%

Samengevat

Na resultaatsbestemming bij de Programmarekening zit € 84,6 mln. in de algemene reserve.

Aangezien een reservering van € 80,7 mln. (rekening houdend met post onvoorzien van 0,8 mln.) benodigd is, kan € 3,9 mln. betrokken worden bij het bepalen van het budgettair kader.

4. Budgettaire kader

Dit hoofdstuk gaat in op de ontwikkelingen die de gemeentelijke financiën beïnvloeden, zonder dat wij hier significant op kunnen sturen. Dit beperkt zich tot de factoren die rechtstreeks betrekking hebben op de algemene middelen van de gemeente. Dit zijn het gemeentefonds, de gemeentelijke belastingen, de loon- en prijscompensatie, de rentelasten en –baten en de dividenden uit gemeentelijke deelnemingen. De financiële vertaling van de exogene ontwikkelingen is gebaseerd op wat op dit moment bekend is.

Voor de begrotingsvoorbereiding worden deze ontwikkelingen geactualiseerd op basis van de dan bekende informatie. Uit de exogene ontwikkeling en de berekening van het weerstandsvermogen volgt het budgettaire beeld voor de ontwerpbegroting 2017.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2016	2017-2020*	2017	2018	2019	2020
Exogene factoren	2016	2017-2020*	2017	2018	2019	2020
Gemeentefonds						
Groei gemeentefonds (accres en Haagse aantallen)	24.300	0	1.300	1.300	1.300	15.300
	24.300	0	1.300	1.300	1.300	15.300
Belasting						
Accres OZB	900		900	900	900	900
Accres toeristenbelasting	100		364	364	364	364
Accres hondenbelasting	70		70	70	70	70
	1.070	0	1.334	1.334	1.334	1.334
Trend (loon, prijs en subsidies)						
Trendcompensatie	866		857	965	1.186	-10.858
Areaal			-187	126	-861	-2.548
	866	0	670	1.091	325	-13.406
Rente						
Bespaarde rente		2.600				
	0	2.600	0	0	0	0
Verbonden partijen						
NV BNG Bank	600					
Meewind	400					
Dividend Eneco	-700		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Financiering HTM	-20.511	15.413				
	-20.211	15.413	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Herijking weerstandscapaciteit						
Herijking Algemene reserve	3.900					
Ruimte Bestemmingsreserves						
Structurele voordelen jaarrekening						
Vrijval Ipso	6.300					
	10.200	0	0	0	0	0
Budgettair Kader	16.225	18.013	2.304	2.725	1.959	2.228

* 2017 € 7.275; 2018 € 2.495; 2019 € 3.060; 2020 € 5.183

4.1 Gemeentefonds

Accres gemeentefonds

De jaarlijkse groei van het gemeentefonds loopt voor een deel parallel aan de groei van de rijksuitgaven ('trap op en af'). Deze groei heet het *accres*. Het accres is een impliciete compensatie voor drie ontwikkelingen:

- de inflatie – daardoor stijgen immers de rijksuitgaven, zodat ook het gemeentefonds groeit;
- groei van het land – het rijk moet elk jaar voor meer inwoners voorzieningen leveren;
- kratte of ruimte op de rijksbegroting.

Het gemeentefonds groeit niet mee met de begrote rijksuitgaven, maar er wordt afgerekend op basis van de jaarrekening van het Rijk. Die verschijnt pas op de derde woensdag in mei na afloop van het jaar.

Naast de trap-op-en-afgroei voert het Rijk ook een efficiencykorting ('opschalingskorting') door, die elk jaar oploopt met € 60 mln. Dat komt overeen met ongeveer -0,4% per jaar.

De rijksuitgaven zijn lastig in te schatten. Dat betekent dat de hoogte van het gemeentefonds onzeker is. De gemeente Den Haag verwerkt deze onzekerheden door de raming van het accres alleen aan te passen bij een sterk vermoeden van de noodzaak daartoe – een licht vermoeden van een kleine wijziging is onvoldoende voor een aanpassing. Het voordeel van deze methode is dat het accres, en daarmee het financieel beleid van de gemeente, zo stabiel mogelijk wordt. Dat bevordert de integrale financiële afweging binnen de gemeente, en daarmee de efficiëntie.

Het Rijk heeft het voornemen aangekondigd om vanaf 2019 de gemeenten meer eigen belastingen te laten innen. In ruil daarvoor dalen de rijksbelastingen en daalt de uitkering uit het gemeentefonds. De plannen worden de komende jaren uitgewerkt. Pas dan worden de gevolgen voor de Haagse begroting duidelijk. Het is daarbij de vraag welke sturingsvrijheden de gemeenten hier bij krijgen en of volledige compensatie mogelijk is.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Groei (accres en Haagse aantallen)*	24.300		1.300	1.300	1.300	15.300

**Het deel dat betrekking heeft op de afspraken 'groei met groei' bedraagt € 1,3 mln. Dit bedrag werkt structureel door vanaf 2016. Conform bestuurlijke afspraken wordt 50% bestemd voor ruimtelijk-economische investeringen, ofwel structureel vanaf 2016 € 651.000. Zie voor verdere toelichting hoofdstuk 9 Groei met Groei*

Raming accessen vorig jaar

Over 2016 tot en met 2020 kondigt het Rijk in totaal een accres aan van 9,4%. Na de opschalingskorting blijft daar nog 7,4% van over. De gemeente raamt 7,7%, en dus iets hoger dan de circulaire aangeeft. In de begroting 2016 t/m 2020 is het accres als volgt geraamd.

Accres gemeentefonds	2016	2017	2018	2019	2020
Eigen raming gemeente	1%	2¼%	1%	1,70%	1,5%
Circulaire sept. 2015	4,15%	-0,21%	1,44%	1,75%	1,98%

Op basis van de accessen volgens de circulaire lijkt er in 2016 incidentele ruimte te zijn. Die schatten we op € 24,3 mln. De ruimte is incidenteel, de circulaire voorspelt voor 2017 een veel lager accres dan de gemeente zelf raamt. Jaarschijf 2020 is nieuw in dit budgettair kader en wordt geraamd op 1,5%

Haagse aantallen

Den Haag groeit sneller dan het gemiddelde van alle gemeenten. Als een gemeente sneller groeit dan het landelijk gemiddelde, ontvangt zij relatief meer geld uit het gemeentefonds. Deze groei noemen we Haagse aantallen. In de begroting is de *snellere* Haagse groei (sneller dan landelijk) geschat op ¼ % per jaar. Dat is in alle ramingen verwerkt.

Herverdelingen

Het Rijk herverdeelt zowel de algemene uitkering als de 3D-budgetten in het gemeentefonds. Deze herverdeling moet bijdragen aan de objectiviteit van de verdeling van het gemeentefonds.

De herverdeling van de algemene uitkering is voltooid, met uitzondering van het onderdeel 'Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing'. Voorheen kregen steden daarin relatief

meer dan plattelandsgemeenten, maar uit onderzoek bleek dat juist plattelandsgemeenten relatief hogere kosten hadden. De herverdeling op dit cluster is veel forser dan werd verwacht. Onderzoekers adviseren daarom een herverdeling ten nadele van de grote steden. Dat is vooralsnog niet in de begroting opgenomen, vanwege de geproefde terughoudendheid van de minister van Binnenlandse Zaken bij dit voorstel.

De budgetten voor de 3 decentralisaties groeien geleidelijk toe naar een objectieve verdeling. Bij de jeugdzorg leidt de herverdeling tot een voordeel voor de gemeente, bij de WMO-algemeen tot een nadeel, en bij de WMO-centrumtaken tot een voordeel. De gemeente volgt (vooralsnog) de ramingen uit de circulaire. Bij de afzonderlijke onderdelen van de decentralisaties zal het college de gemeenteraad informeren langs welke weg het college een eventuele herverdeling *op de verschillende 3d-budgetten verwerkt*.

Overige effecten op het gemeentefonds: Btw compensatiefonds, EMU-tekort en ozb-stijging

Sinds 2015 is het btw-compensatiefonds gekoppeld aan het gemeentefonds. Als de gemeenten (gezamenlijk) in een jaar minder btw bij het btw-compensatiefonds declareren dan er in het fonds zit, dan wordt het restant van het btw-compensatiefonds toegevoegd aan het gemeentefonds. Evenzo wordt een eventueel tekort van het btw-compensatiefonds gedekt door een korting op het gemeentefonds. Volgens de circulaire van het rijk houdt het btw-compensatiefonds elk jaar iets over. De gemeente heeft dat nog niet in de begroting verwerkt, om twee redenen. Ten eerste is er veel onzekerheid over die btw-ramingen; die zijn gebaseerd op oude cijfers. Ten tweede raamt de gemeente voor 2017 al een accres dat hoger is dan de circulaire.

Het Rijk heeft de mogelijkheid om het gemeentefonds te korten als de gemeenten gezamenlijk (a) een te hoog EMU-tekort hebben of (b) de ozb meer laten stijgen dan de macronorm. Scenario (a) doet zich waarschijnlijk niet voor. Maar de ozb-stijging blijkt in 2016 € 29 miljoen hoger te zijn dan de macronorm. De gemeente verwacht geen boete daarvoor bij het rijk. De overschrijding is immers slechts 0,012% van de landelijke belastingopbrengst.

Taakmutaties

De verwachte taakmutaties zijn in dit overzicht nog niet opgenomen. Ze hebben geen effecten op het budgettaire kader, omdat tegenover extra inkomsten extra financiële verplichtingen staan, en tegenover lagere inkomsten staan lagere verplichtingen.

4.2 Belastingen

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Accres ozb	900		900	900	900	900
Accres toeristenbelasting	100		364	364	364	364
Accres hondenbelasting	70		70	70	70	70

Accres

Een belangrijke ontwikkeling in de belastingen is de groei van de stad Den Haag, waardoor het aantal huishoudens, woningen en toeristen meegroeien. Dit leidt tot hogere belastinginkomsten, ook wel accres genoemd. Het accres leidt tot meer ruimte op de begroting. In 2016 e.v. zien we een groei van de belastinginkomsten op de onroerendzaakbelasting, toeristenbelasting en de hondenbelasting.

Accres OZB Eigenaren en Gebruik

De stad Den Haag groeit. Zowel het aantal inwoners als het aantal huizen in Den Haag neemt toe. Omdat er meer woningen zijn, neemt de opbrengst OZB structureel toe. Naast deze kwantitatieve groei is sprake van een kwalitatieve waardeverhoging. Door aanpassingen van panden, bijv. grote renovaties en uitbreidingen (uitbouw, dakopbouw, e.d.) worden woningen en niet-woningen, los van de reguliere marktfluctuaties, meer waard. Voorts is het opvallend dat de laatste jaren een aanzienlijk aantal woningen met achterstallig onderhoud worden aangekocht, fors worden gerenoveerd en daarna, met een veel hogere prijs, worden doorverkocht. Beide effecten (kwantitatieve en kwalitatieve groei van de stad) leiden tot een verhoging van de raming ozb van structureel € 0,9 mln. ten opzichte van 2016. Deze uitzetting van de stad en de gevolgen

hiervan voor de baten van de OZB (eigenaren woningen en niet-woningen en gebruikers niet-woningen) wordt jaarlijks gemonitord.

Groei of afname van de waarde als gevolg van marktontwikkeling (stijging of daling van de marktprijs) wordt neutraal verwerkt in het OZB-tarief en leidt daarom niet tot toename van de OZB opbrengst. Immers, in het coalitieakkoord is bepaald dat de OZB gedurende de coalitieperiode gelijk blijft.

Bedragen x € 1.000

		t.o.v. 2016
Meeropbrengst		
Kwantitatieve groei	OZB Eigenaren (Woningen / Niet Woningen)	630
Kwalitatieve groei	dakkapellen, uitbouwingen, e.d.	270
		900

Accres toeristenbelasting

Den Haag is in trek bij toeristen. Steeds meer (zakelijke en recreatieve) toeristen bezoeken onze stad en maken gebruik van de hotels. De belasting wordt geheven voor het overnachten door niet-Hagenaars, zowel voor de zakelijke als de toeristische bezoeker, in bijvoorbeeld hotels, pensions, B&B, recreatiewoningen en vakantie-onderkomens. Het aantal overnachtingen groeit sneller dan eerder werd aangenomen. Het gaat om een voordeel van € 0,1 mln. in 2016 oplopend naar € 0,364 mln. in 2020.

Accres hondenbelasting

Iedereen die in Den Haag een hond heeft, moet hondenbelasting betalen. Door toename van het aantal honden is sprake van een structureel hogere opbrengst van de hondenbelasting. Het gaat hierbij om een structureel voordeel van € 0,07 mln.

4.3 Trend en areaal

Bedragen x € 1.000

	incidenteel		structureel			
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Trendcompensatie (loon en prijs)	866		857	965	1.186	-10.858
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Areaal			-187	126	-861	-2.548

Loon- en prijscompensatie

Jaarlijks passen we de begroting aan voor de stijging van de lonen en prijzen. Voor het bepalen van de loon- en prijscompensatie hanteert de gemeente de uitkomsten van de Macro Economische Verkenningen (MEV) van het CPB.

Bij de lonen is de ontwikkeling (zoals ieder jaar) inclusief 0,5 % ter compensatie voor de extra loonkosten van medewerkers die een periodiek krijgen.

Er ligt een nieuwe cao voor 2016 en 2017. Op basis hiervan vindt een nacalculatie plaats in de begroting 2016 en resteert t.o.v de vorige begroting een licht voordeel van € 0,8 mln. Voor 2017 wordt de CAO t/m mei gehanteerd en daarna het MEV-percentage gevolgd. Vanaf 2017 levert dit een licht meerjarig voordeel op. Vanaf 2020 is € 10,9 mln. nodig voor de begrote loon- en prijsontwikkeling. Hiertegenover staat de positieve groei van het gemeentefonds ter compensatie.

De maatregel besparing op inkoop is in het coalitieakkoord verwerkt op de prijstrend. In het jaar 2017 wordt rekening houdend met deze besparing een prijscompensatie van 1,1 % uitgekeerd.

Areaaluitbreiding

De stad groeit. Het aantal inwoners en woningen stijgt elk jaar. Door de groei van de stad krijgen we meer inkomsten, bij gelijkblijvende tarieven. Maar doordat de stad groeit, is ook meer geld nodig voor meer beheer en onderhoud. Jaarlijks begroten we deze zogenaamde areaaluitbreiding. De prognose van het aantal nieuwe woningen (jaarlijks uitgangspunt is 1.500 woningen) is hiervoor met name bepalend. Deze prognose wordt jaarlijks opnieuw bepaald. Door iets andere groeicijfers is er voor de begrotingsjaren 2017 en 2019 iets meer nodig en voor het begrotingsjaar 2018 iets minder. Vanaf 2020 is structureel € 2,5 mln. nodig per jaar om de kosten door de groei van de stad te compenseren.

4.4 Rente

Bespaarde rente

Bedragen x € 1.000	incidenteel		Structureel			
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Bespaarde rente		2.600				

De bespaarde rente is het bedrag dat de gemeente in een jaar bespaart doordat zij een groot deel van de investeringen financiert vanuit de reserves en de voorzieningen en niet door het opnemen van leningen bij banken. In 2015 zijn de reserves en voorzieningen iets lager dan in 2014. Een deel van de bespaarde rente wordt gebruikt om aan de voorzieningen negatieve plannen grondbedrijf en de Harnaspolder rente toe te voegen conform de daarvoor geldende spelregels. Na aanpassing van deze rentetoevoegingen blijft een bespaarde rente over van € 2,6 mln. voor het budgettaire kader. De bespaarde rente moet wel in samenhang worden gezien met de afspraken inzake compensatie voor een niet realiseerbare doorgevoerde taakstelling in de vorige coalitieperiode op ruimtelijke ordening ter grootte van € 5,5 mln. De afspraak is dat het programma stedelijke ontwikkeling wordt gecompenseerd vanuit de bespaarde rente voor zover deze toereikend is. De te verdelen bespaarde rente bedraagt voor 2017 incidenteel € 2,6 mln. De uitdaging resteert om een structurele oplossing voor dit knelpunt te vinden.

Vanwege de invoering van de vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven per 1 januari 2016 is de regelgeving voor het toerekenen van rente aan grondexploitaties gewijzigd. Het gevolg van deze gewijzigde regelgeving is dat bij grondexploitaties niet langer met het omslagrentepercentage gerekend mag worden. In plaats daarvan moet het werkelijke rentepercentage worden gehanteerd. Dit leidt er ook toe dat aan de voorziening negatieve plannen minder rente wordt vergoed. Hierdoor is meer bespaarde rente beschikbaar. Daar staat tegenover dat door de rentewijziging een incidenteel tekort bij de voorziening negatieve plannen ontstaat van tussen de € 1 mln. en € 2 mln. In de bovenstaande tabel is nog geen rekening gehouden met dit effect.

Op 31 maart 2016 verscheen de notitie rente van de commissie BBV. In deze notitie staan een aantal verplichte voorschriften hoe de gemeente met bespaarde rente moet omgaan. De voorkeur van de commissie gaat uit naar het afschaffen van de systematiek van bespaarde rente, maar verplicht is dit niet. Wel dient het omslagrentepercentage in lijn te worden gebracht met de werkelijke rente die de gemeente betaalt. Voor Den Haag betekent dit een verlaging van 4 naar circa 2 procent. Het verlagen van het omslagrentepercentage is een administratief omvangrijke operatie. De omslagrente raakt talloze posten in de begroting. De verwachting is dat het verlagen van het omslagrentepercentage de gemeente structureel tussen de € 2,0 en € 4,0 mln. kan kosten. Dit hangt onder meer samen met een weglekeffect naar rendabele activiteiten. De exacte omvang van het financieel effect moet de komende maanden samen met de beleidsdiensten in kaart worden gebracht.

Financiële effecten leningen en garanties HTM

Bedragen x € 1.000	incidenteel		Structureel			
	2016	2017-2020	2017	2018	2019	2020
Leningen en garanties HTM	-20.511	15.413*				

* 2017 € 4.675, 2018 € 2.495, 2019 € 3.060, 2020 € 5.183

Conform Raadsvoorstel 2015/97 heeft de gemeente ook de intentie om meerjarig de HTM te herfinancieren, op zijn minst voor zolang MRDH dat nog niet kan overnemen. Inmiddels heeft de MRDH in zijn ontwerpbegroting opgenomen dat de MRDH de rol van financier tenminste deels van de gemeente wil overnemen. Als de financiering niet voor 31 december 2016 aan de MRDH is overgedragen, dient de gemeente op grond van de verslaggevingsvoorschriften de voorziening voor leningen en garanties met € 20 mln. op te hogen. Voor de gemeente staat daar tegenover dat HTM de gemeente een hogere rente vergoedt dan de gemeente zelf betaalt. Deze opslag komt de komende jaren als baat binnen bij de gemeente.

Hierdoor is er een tijdsverschil tussen het moment van de benodigde verhoging van de voorziening en de binnenkomst van de opslag die dient ter dekking van deze voorziening. Wanneer alle gerelateerde inkomsten en uitgaven voor 2016 en de komende vier jaar als incidenteel worden beschouwd, blijft een tekort van € 5,1 mln. over in die periode. Echter het hele tekort van € 20 mln. dient in 2016 te worden voorzien. Als de MRDH de lening nog in 2016 van de gemeente overneemt, dan hoeft geen extra voorziening te worden gevormd en kan de bestaande voorziening van € 15,5 mln. vrijvallen. Als de lening in een later jaar wordt overgenomen, geldt mutatis mutandis hetzelfde. Uiteraard staat daar in alle gevallen tegenover dat de meerjarig incidenteel geraamde baten zich ook niet voordoen. Binnen de meerjarenbegroting 2016-2019 gezien is het dan budgettair neutraal voor de gemeente als de lening naar de MRDH gaat.

4.5 Verbonden partijen

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Dividend BNG	600					
Meewind	400					
Dividend Eneco	-700		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000

Van diverse deelnemingen ontvangt de gemeente dividend. De hoogte van het dividend is afhankelijk van de winst van de onderneming in kwestie en verschilt van jaar tot jaar. Jaarlijks actualiseren we de verwachte dividendopbrengsten op basis van de in het lopende jaar ontvangen bedragen en de meerjarenperspectieven van de betrokken deelnemingen.

BNG

In de gemeentelijke begroting 2016 is rekening gehouden met dividend van BNG van € 0,7 miljoen. De gemeente ontvangt dit jaar € 1,3 mln. Er is daarom sprake van een meevaller van € 0,6 miljoen. Deze meevaller is een gevolg van de volatiliteit op de financiële markten, mede veroorzaakt door het opkoopprogramma van de ECB. De BNG dient vanaf 2018 een leverage ratio (de verhouding tussen het geleend vermogen en het eigen vermogen) aan te houden van 3%. De BNG zal hierdoor in de periode tot en met 2018 extra kapitaal moeten aantrekken. Het extra kapitaal komt voor een groot deel uit de inhouding van de winst. Per eind 2015 is de leverage ratio van de bank toegenomen van 2,0% tot 2,6%. Indien de ingehouden winst over 2015 wordt meegeteld, bedraagt de leverage ratio 2,9%. De bank gaat ervan uit door winstinhouding over de jaren 2016 en 2017 te kunnen voldoen aan de verwachte Europese minimumeis van 3% in 2018. Om die reden en vanwege de volatiliteit op de financiële markten wordt de dividendraming meerjarig gelijk gehouden.

Meewind

De markt voor (wind)energie is volatiel. De opbrengsten en daarmee de dividenden van Meewind verschillen daardoor van jaar tot jaar. Op basis van recente inzichten verwacht de gemeente dit jaar een extra dividend van € 0,4 mln.

Eneco

De gemeente Den Haag heeft over 2015 € 16,226 mln. dividend ontvangen van Eneco, begroot was € 16,908 mln. Dit betekent een tegenvaller van ongeveer € 700.000, dit is in lijn met de verwachtingen die door Eneco zijn geschetst gedurende het afgelopen jaar, vanaf de AvA in september 2015.

De verwachting is dat structureel rekening gehouden moet worden met een verlaging van het op dit moment in de begroting opgenomen dividend (€ 16,9 mln.) met € 1,0 mln. De redenen hiervoor zijn: de volatiele situatie op de huidige energiemarkt, de nog altijd doorwerkende neerwaartse bijstelling van de tarieven voor het transport van elektriciteit en gas door de ACM en de splitsing van Eneco, in een netbeheerder en een productie- en leveringsbedrijf (PBL), die per 31 januari 2017 voltrokken moet zijn.

4.6 Herijking weerstandscapaciteit

Bedragen x € 1.000	incidenteel
	2016
Herziening algemene reserve (agv risicoherijking en jaarrekeningresultaat)	3.900

Herziening algemene reserve

Uit de berekening van het benodigde weerstandsvermogen (zie hoofdstuk 3) blijkt dat € 3,9 mln. betrokken kan worden bij het bepalen van het budgettair kader.

4.7 Overig

Voortgang invulling besparing bedrijfsvoering

In het coalitieakkoord is de maatregel aangenomen te besparen op de bedrijfsvoering. Deze besparing had een omvang van bruto € 21,3 mln. structureel in 2018. De coalitie heeft daarbij afgesproken om een bedrag van olopend naar € 5,55 mln. in 2018 in te zetten voor versterking van ICT en de organisatie. Het netto bedrag van € 15,75 mln. is in het akkoord ingezet ten gunste van de ambities van de coalitie.

Aan deze opgave is medio 2015 een bedrag van € 1,9 mln. toegevoegd waardoor de totale opgave oploopt naar € 23,2 mln. in 2018. De toevoeging houdt verband met 100 garantiebanen die de gemeente mogelijk maakt per 2016. Er is bepaald dat binnen de bedrijfsvoeringsfuncties € 9 mln. wordt gevonden door het bundelen van diverse ondersteunende taken HRM, IT, Div/DIM, Inkoop, Financiën, Communicatie en Juridische Zaken. Het te bezuinigen bedrag op de apparaatskosten van het primaire proces en de directe ondersteuning is bepaald op € 14,2 mln. in 2018.

In 2015 en 2016 is € 4,7 mln. respectievelijk € 5,070 mln. gerealiseerd doordat op alle niveaus vacatures niet of deels zijn vervuld.

	2015	2016	2017	vanaf 2018
Totaal bezuiniging apparaatskosten	4.700	11.373	18.573	23.273
Reeds ingevuld	4.700	5.070	5.070	5.070
Resterende opgave	0	6.303	13.503	18.203

In 2016 e.v. worden de lasten teruggebracht door het verder slimmer organiseren van werkzaamheden, het slimmer koppelen van bestanden/systemen en het stroomlijnen van werkprocessen. Plannen zijn hiertoe in uitwerking en die worden in het halfjaarbericht en in de ontwerpbegroting 2017 verwerkt. De bezuiniging in jaar 2016 moet daarmee ingevuld kunnen worden. De maatregelen die benodigd zijn om de dienstverlening en bedrijfsvoering, ondanks de bezuiniging, op adequaat niveau te houden, kosten geld. De structurele impuls gelden van het coalitieakkoord zijn hiervoor bestemd. De formatiereductie en het begeleiden van personeel als gevolg van de bundeling brengen frictiekosten met zich mee. Hiervoor heeft het college de bedrijfsvoeringsreserves beschikbaar als buffers op de balans. Het inzicht in de omvang van frictiekosten en de kosten van de maatregelen wordt tot aan medio 2016 berekend en komt in de begroting terug.

4.8 Conclusie

Op basis van de exogene factoren (gemeentefonds, belastingen, loon- en prijscompensatie en de rente) en de ontwikkelingen van de gemeentelijke risico's zoals die nu bekend zijn, ontstaat er een structureel voordeel van circa € 2,3 mln. en een incidenteel voordeel in 2016 van circa € 16,2 mln. Voor de jaren 2017-2020 is incidenteel € 18,0 mln. beschikbaar (2017 € 7,2 mln., 2018 € 2,5 mln., 2019 € 3,1 mln. en 2020 € 5,2 mln.).

5. Maatregelen

De jaarrekening 2015 laat een aantal ontwikkelingen zien die bij het budgettaire kader betrokken kunnen worden. Deze ontwikkelingen leveren een positieve bijdrage aan het financieel kader, zonder dat er een effect op de beleidsuitvoering is. Hiervoor is echter wel uitzoekwerk en besluitvorming nodig. In deze paragraaf worden deze ontwikkelingen in beeld gebracht.

Bedragen x € 1.000

Maatregelen	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Structurele voordelen jaarrekening	PM					
Herijking bestemmingsreserves	PM					
Herijking in programmareserves	PM					
Rentevoordelen				100	400	400
	0	0	0	100	400	400

Structurele voordelen jaarrekening

Uit de programmabegroting blijken op een aantal programma's voordelen. In de verdere begrotingsvoorbereiding analyseren we dit resultaat nader. Op basis van deze analyse bepalen we welke onderdelen van het resultaat als structureel zijn aan te merken.

Ruimte bestemmingsreserves

Bij het coalitieakkoord 2014-2018 is een grote stofkam uitgevoerd op de reserves. Ook in de komende begrotingsvoorbereiding worden deze reserves opnieuw bekeken op mogelijke ruimte om het budgettaire kader te vergroten en de uitkomst hiervan is onderdeel van de besluitvorming over de ontwerpbegroting.

Programmareserves

In 2014 zijn de programmareserves geïntroduceerd. De Verordening Financieel Beheer en Beleid regelt de werkwijze en maximale hoogte van de programmareserves. Na de bestemming van het programmarekeningresultaat 2015 zien we dat in alle programmareserves samen € 26,1 mln. zit. Het doel van de programmareserve is het opvangen van jaarrekeningresultaten, het egaliseren van lasten van projecten kleiner dan € 2,5 mln. over meerdere begrotingsjaren en het kunnen doen van (kleine) ondersteunende nieuwe beleidsinitiatieven, voor zover de omvang van de programmareserve dit toelaat. Voorstellen ten laste van de programmareserve maken deel uit van de besluitvorming over de begroting.

Programma	Programma-reserve 1-1-2016
College & bestuur	293
Wijkaanpak en dienstverlening	851
Openbare orde en Veiligheid	1.500
Cultuur, bibliotheek en monumentenzorg	395
Onderwijs	2.804
Werk, inkomen en armoedebeleid	2496
Zorg en Welzijn	10.000
Jeugd	1.933
Ontwikkeling buitenruimte	1.012
Economie, internationale stad en binnenstad	211
Sport	267
Verkeer, vervoer en milieu	2.948
Wonen en duurzaamheid	1.000
Stadsontwikkeling	413
	26.125

Rentevoordelen

Financiering toekomstige gemeentelijke investeringen 2018 en 2019 (Forwards) € 0,4 mln.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		Structureel			
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Forwards				100	400	400

De afgelopen jaren is het rentepercentage dat de gemeente over aangetrokken leningen betaalt gedaald. De voordelen hiervan zijn structureel ingezet in het budgettair kader bij de meerjarenbegroting 2016-2019 (€ 2,5 mln.). Om deze rentevoordelen zeker te stellen, sloot de gemeente voor 2016 en 2017 forwards af voor een deel van de verwachte benodigde financieringsbehoefte voor deze jaren. De gemeente koos er bewust voor niet de hele verwachte financieringspositie af te dekken omdat meerjarig gezien deze positie kan fluctueren. Het te vroeg aantrekken van leningen leidt tot overfinanciering en dat is nadelig voor de gemeente. Voor de jaren na 2017 heeft de gemeente, gezien het verloop van de gemeentelijke liquiditeitsprognose, te maken met een oplopende financieringsbehoefte door aflossingen op eerder opgenomen langlopende leningen en voorgenomen investeringen in o.a. Rotterdamsebaan en Spuikwartier. In de raadsmededeling gemeentelijke financiering 2016 (RIS 289294) is daarom opgenomen om ook in 2016 voor de jaren 2018 en 2019 langlopende leningen aan te trekken met uitgestelde storting (Forward Starting Loans). De belangrijkste reden voor het afsluiten van deze zogenaamde forwards is het verder beperken van het renterisico en het verlagen van de financieringsdruk. Sinds vorig jaar is de rente verder gedaald, maar de daling is niet meer zo groot als vorig jaar. Omdat de structurele rentevoordelen al in de meerjarenbegroting 2016-2019 zijn opgenomen, leveren deze nieuwe forwards alleen nog het verschil tussen de rente vorig jaar en dit jaar als voordeel voor de begroting op.

Resumé

In de onderstaande tabel ziet u het budgettair kader inclusief de maatregelen, beschikbare investeringsruimte en bestuurlijke afspraken. Hieruit blijkt dat er incidenteel budget beschikbaar is voor het oplossen van knelpunten en dat de meerjarenbegroting sluitend is.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2016	2017-2020*	2017	2018	2019	2020
Exogene factoren						
Gemeentefonds						
Groei gemeentefonds (accres en Haagse aantallen)	24.300	0	1.300	1.300	1.300	15.300
	24.300	0	1.300	1.300	1.300	15.300
Belasting						
Accres OZB	900		900	900	900	900
Accres toeristenbelasting	100		364	364	364	364
Accres hondenbelasting	70		70	70	70	70
	1.070	0	1.334	1.334	1.334	1.334
Trend (loon, prijs en subsidies)						
Trendcompensatie	866		857	965	1.186	-10.858
Areaal			-187	126	-861	-2.548
	866	0	670	1.091	325	-13.406
Rente						
Bespaarde rente		2.600				
	0	2.600	0	0	0	0
Verbonden partijen						
NV BNG Bank	600					
Meewind	400					
Dividend Eneco	-700		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Financiering HTM	-20.511	15.413				
	-20.211	15.413	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Herijking weerstandscapaciteit						
Herijking Algemene reserve	3.900					
Ruimte Bestemmingsreserves						
Structurele voordelen jaarrekening						
Vrijval Ipso	6.300					
	10.200	0	0	0	0	0
Budgettair Kader	16.225	18.013	2.304	2.725	1.959	2.228
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Beschikbare Investeringsruimte						
Vrijval kapitaallasten						434
	0	0	0	0	0	434
Bestuurlijke afspraken						
Groei met Groei gemeentefonds	-651		-651	-651	-651	-651
Groei met groei _ Vrijval kapitaallasten						-217
Groei met groei _ Erfpacht, Reserve Grondbedrijf en Vrijval Ipso	-6.300					
	-6.951	0	-651	-651	-651	-868
Maatregelen						
Structurele voordelen jaarrekening	PM					
Herijking bestemmingsreserves	PM					
Herijking in programmareserves	PM					
Rentevoordelen				100	400	400
	0	0	0	100	400	400
Budgettair Kader met inachtneming beschikbare investeringsruimte, bestuurlijke afspraken en maatregelen	9.274	18.013	1.653	2.174	1.708	2.194

* 2017 € 7.275; 2018 € 2.495; 2019 € 3.060; 2020 € 5.183

6. Overige ontwikkelingen

In de voorgaande hoofdstukken is het budgettair beeld voor de meerjarenbegroting in kaart gebracht. Het gaat hier om de zogenaamde exogene factoren die de omvang van de begroting majeur beïnvloeden, zonder dat de gemeente hier direct op kan sturen. Het gaat hierbij om de ontwikkelingen in het gemeentefonds, de belastingopbrengsten, dividenden en de rente. Bij de voorjaarsnota zelf worden nog geen besluiten genomen, maar wordt het budgettair kader in beeld gebracht dat als uitgangspunt dient voor de verdere begrotingsvoorbereiding. In hoofdstuk 6 worden de opgaven weergegeven die wij als gemeente Den Haag op ons af zien komen als gevolg van externe componenten, bestuurlijke afspraken en aangenomen moties van de raad. Deze opgaven zullen betrokken worden bij de begrotingsbehandeling 2017.

6.1 Effecten bijstand 2016 als gevolg van een nieuw verdeelmodel bijstand

Sinds 2015 hanteert de rijksoverheid een nieuw verdeelmodel bij de verdeling van het bijstandsbudget. Dit heeft een nadelig effect voor Den Haag. Tezamen met andere gemeenten is Den Haag langs verschillende sporen in onderhandeling met het rijk over aanpassingen van het verdeelmodel. Desondanks blijft dit model in 2016 gehandhaafd. Het rijk heeft het voornemen om in 2017 een volledig objectief model beschikbaar te hebben. Voor 2016 houdt de gemeente Den Haag rekening met een mogelijk eigen risico van € 32 mln. , voor 2017 e.v. houdt de gemeente Den Haag rekening met een mogelijk nadeel van € 29 mln. als gevolg van nog niet gereed zijn dan wel onvolkomenheden in het nieuwe objectieve verdeelmodel 2017. Ook is niet duidelijk hoe de vangnetregeling er vanaf 2017 zal uitzien. In de huidige ramingen houdt de gemeente Den Haag rekening met een beroep op de vangnetregeling van € 23 mln. Het risico bestaat dat dit bedrag geheel of gedeeltelijk niet meer te verhalen zal zijn bij het invoeren van het nieuwe objectieve verdeelmodel.

Uitgaande van het verdeelmodel dat voor een deel gebaseerd is op een historische component, zouden de stijgingen van het aantal uitkeringen van de afgelopen jaren moeten resulteren in een hoger aandeel van het macrobudget. Dit zou voor toekomstige jaren een verkleining van het knelpunt moeten betekenen. In 2017 zal het macrobudget voor 25% volgens het historische model, en 75% volgens het nieuwe model toegepast worden. Bij de septembercirculaire 2016 van het gemeentefonds is meer duidelijkheid over de effecten van de herverdeling van de bijstandsbudgetten in 2016. Voor 2017 en verder is de uitkomst van het verdeelmodel nog zeer onzeker.

6.2 Statushouders

Door de sterke toestroom van vluchtelingen en asielzoekers doet de landelijke overheid een beroep op gemeenten voor extra opvang van asielzoekers en huisvesting van statushouders.

Het college van Den Haag kiest er voor een extra bijdrage te leveren door het duurzaam huisvesten van statushouders. Naast de wettelijke taakstelling vanuit het rijk heeft zij besloten om 700 statushouders extra te huisvesten en daarmee komt de taakstelling voor 2016 naar verwachting op 2.166 te huisvesten statushouders. Dit leidt tot extra lasten voor de gemeente. De gemeente gaat er vanuit dat de rijksmiddelen voldoende zijn om de extra lasten voor de gemeente te kunnen dekken. Hierover vindt momenteel overleg plaats met de ministers van Financiën en Binnenlandse Zaken. Het resultaat van dit bestuurlijk overleg wordt verwerkt in de voorjaarsnota van het rijk (juni a.s). Dit betekent dat de gemeenten diezelfde maand duidelijkheid hebben over de beschikbare middelen. Op dit moment is het nog te vroeg om hier een goede inschatting van te maken.

6.3 Proces verbaal handhaving

Per 2015 heeft het rijk de vergoeding die gemeenten ontvangen voor processen-verbaal in het kader van handavingsactiviteiten afgeschaft. De gemeente loopt hierdoor € 0,79 mln. per jaar aan vergoedingen mis. In 2015 is deze tegenvaller binnen het programma buitenruimte opgevangen.

6.4 Indexering Rotterdamse Baan

In september 2012 heeft de raad ingestemd met de aanleg van de Rotterdamse Baan. De kosten van de Rotterdamse Baan zijn geraamd op € 565 mln. Dit wordt gedekt uit een rijksbijdrage, een bijdrage van het

stadsgewest Haaglanden en een bijdrage van de gemeente. Bij de vaststelling van het gemeentelijk aandeel in 2010 is vastgelegd dat het gemeentelijk aandeel wordt geïndexeerd. In 2010 is overeengekomen de budgetten jaarlijks met de rijkssystematiek te indexeren. Conform deze systematiek wordt het gemeentelijk budget jaarlijks geïndexeerd. In 2012 is overeengekomen dat als de werkelijke kostenstijging afwijkt van de rijkssystematiek het verschil in principe opgevangen wordt binnen het project.

7. Investeringsruimte

Bedragen x € 1.000

	structureel				
	2016	2017	2018	2019	2020
Investeringsruimte					434

Investeringsruimte in de openbare ruimte, gebouwen en automatisering worden opgenomen in het meerjarige investeringsplan (MIP). Hiermee zijn aan de investeringen verbonden kosten voor kapitaallasten (rente en afschrijving) structureel gedekt, zodat te zijner tijd de investering vervangen kan worden. Elk jaar wordt bepaald hoeveel ruimte er is voor nieuwe investeringen. Deze ruimte ontstaat door afnemende rentelasten als gevolg van afschrijving en door het vervallen van de laatste afschrijvingstermijn van bepaalde investeringen. Een vrijval van kapitaallasten wordt ingezet voor vervangings- of uitbreidingsinvesteringen. Hoeveel exact geïnvesteerd kan worden hangt af van de afschrijftermijn die geldt voor die investering. De afschrijftermijnen liggen vast in de verordening financieel beheer en beleid. Door het vrijvallen van afschrijvingstermijnen en bijbehorende rente van investeringen uit het verleden is met ingang van 2020 € 0,434 mln. aan kapitaallasten beschikbaar. Deze ruimte is exclusief de vrijvallende kapitaallasten voor onderwijshuisvesting. Voor onderwijshuisvesting is afgesproken dat de beschikbare kapitaallasten weer beschikbaar worden gesteld voor onderwijs. Ook is bij de bepaling van de investeringsruimte rekening gehouden met noodzakelijke vervangingsinvesteringen in ict. De ruimte van € 0,434 mln. is bepaald op basis van de resterende looptijd van de leningen die tegenover de investeringen staan. De investeringsruimte moet wel in samenhang worden gezien met de afspraken inzake “groei met groei” om 50% van de vrijval kapitaallasten te bestemmen voor ruimtelijk -economische investeringen.

8. Wijziging wet- en regelgeving

Met ingang van het begrotingsjaar 2017 wijzigt het BBV. De wijzigingen hebben op onderdelen een significante impact op de Haagse begroting. De wijzigingen hebben onder meer betrekking op de wijze waarop met investeringen wordt omgegaan, de rentetoe-rekening en de manier waarop overhead wordt toegerekend. Voor de zomer wordt de Rekeningencommissie geïnformeerd over deze effecten.

Een belangrijke wijziging is de manier waarop investeringen met een maatschappelijk nut verantwoord moeten worden. Het gaat hierbij vooral om investeringen in de openbare ruimte als wegen, fietspaden en bruggen. Tot en met 2016 biedt het BBV de mogelijkheid om deze investeringen of te activeren of ten laste van de exploitatie/reserves te brengen. Den Haag maakt gebruik van deze keuze mogelijkheid. Met ingang van 2017 vervalt deze keuzemogelijkheid en is activeren verplicht. Gegeven deze ontwikkeling dient de gemeentelijke regelgeving, zoals die in de verordening financieel beheer en beleid is vastgelegd, opnieuw tegen het licht gehouden te worden. Het uitgangspunt hierbij is dat met de nieuwe spelregels het bestaande meerjarige investeringsplan onverkort kan worden uitgevoerd. Daarnaast streeft de gemeente ernaar de aanpassing in beginsel budgettair neutraal te laten verlopen. Bij de programmabegroting doet het college hiertoe een voorstel aan de gemeenteraad.

Op 31 maart j.l. verscheen de notitie rente van de commissie BBV. Op grond van deze notitie dient de gemeente de werkwijze rondom bespaarde rente te herzien. De effecten hiervan zijn beschreven in paragraaf 4.4

Op grond van het nieuwe BBV verandert de manier waarop de gemeente de overhead dient te begroten en verantwoorden. Deze nieuwe werkwijze is in beginsel budgettair neutraal, maar heeft mogelijk wel een significante impact op de organisatie en de aansturing daarvan. Op dit moment wordt een impactanalyse gemaakt. Daarnaast treedt er een effect op inzake de toerekening van overhead aan heffingen en tarieven. Ook dit is in beginsel neutraal. Bij de begroting informeert het college de raad over de effecten van deze wijziging en legt de financiële effecten daarvan ter besluitvorming voor.

Met ingang van 1 januari 2016 is de gewijzigde wet op de Vennootschapsbelasting (VPB) van kracht op onder meer de gemeenten. Dit betekent dat gemeenten VPB plichtig zijn indien zij winst of structurele overschotten behalen met activiteiten die concurreren met de markt. Het eerste belastingjaar is 2016. Zoals het er nu naar uitziet is het financiële effect op de Haagse begroting marginaal. Dit komt omdat de gemeente geen winst maakt.

9. Groei met Groei

In het coalitieakkoord 2014-2018, investeringsprogramma stedelijke ontwikkeling 2015 (IpSO) en de voorjaarsnota 2015 is afgesproken dat een nieuwe systematiek wordt ontwikkeld om de opbrengsten van de groei van de stad ten goede te laten komen aan nieuwe ruimtelijk-economische investeringen. De afspraken beslaan de basiscomponenten: gemeentefonds, vrijval kapitaallasten, erfpacht, reserve grondbedrijf (RGB) en vrijval IpSO. Conform de afspraken bij de begroting 2016-2019 komen meevallers binnen deze componenten (deels) ten goede aan Groei met Groei. Verder is afgesproken het uitgewerkte financiële kader in de voorjaarsnota 2016 terug te laten komen en de financiële gevolgen in de Programmabegroting 2017-2020 te verwerken. Hieronder worden per basiscomponent de gemaakte afspraken en de financiële gevolgen gepresenteerd. Daarna volgt een voorstel voor de besteding van de middelen.

Afspraken en financiële gevolgen

Gemeentefonds

Afspraken

- 50% van de doorwerking van de financiële verrekening gemeentefonds voorgaande jaren door Haagse aantallen exclusief accres vanaf de voorjaarsnota 2016 te bestemmen voor ruimtelijk-economische investeringen.
- 50% van de verwachte toekomstige groei gemeentefonds door structurele snellere Haagse groei dan 0,25% vanaf de voorjaarsnota 2016 te bestemmen voor ruimtelijk-economische investeringen.

Financiële gevolgen

De financiële verrekening van het gemeentefonds voorgaande jaren wordt gepresenteerd in de programmarekening 2015. Het deel dat betrekking heeft op de afspraken ‘groei met groei’ bedraagt € 1,3 mln. Dit bedrag werkt structureel door vanaf 2016. Conform bovengenoemde afspraken wordt 50% bestemd voor ruimtelijk-economische investeringen, ofwel structureel vanaf 2016 € 0,651 mln.

Bedragen x € 1.000

Basiscomponent	structureel				
	2016	2017	2018	2019	2020
Gemeentefonds	651	651	651	651	651

Vrijval Kapitaallasten

- 50% van de vrijval kapitaallasten te bestemmen voor ruimtelijk -economische investeringen

Financiële gevolgen

De vrijvallende kapitaallasten begroting 2019/2020 bedragen € 0,434. Er is dan al rekening gehouden met de afspraak dat vrijvallende kapitaallasten Onderwijshuisvesting binnen het investeringsprogramma onderwijshuisvesting blijven. Ook is rekening gehouden met noodzakelijke vervangingsinvesteringen ict.

Bedragen x € 1.000

Basiscomponent	structureel				
	2016	2017	2018	2019	2020
Kapitaallasten					217

Erfpacht, Reserve grondbedrijf en vrijval IpSO

- Mocht er een surplus op het product Erfpacht ontstaan, dan blijft dit surplus beschikbaar voor nieuwe ruimtelijk-economische investeringen.
- Mocht de stand van de RGB boven het maximaal beschikbaar weerstandsvermogen uitkomen, dan blijft het surplus beschikbaar voor nieuwe ruimtelijk-economische investeringen.
- Mocht er sprake zijn van vrijval aan middelen IpSO dan blijven de middelen beschikbaar voor nieuwe ruimtelijk-economische investeringen.

Financiële gevolgen

Aan de hand van de programmarekening 2015 en de toekomstige ontwikkelingen, worden geen voordelen verwacht bij erfpacht. Op basis van het concept meerjaren prognose grondexploitaties (MPG) 2016 wordt niet verwacht dat de stand van de reserve grondbedrijf aan het eind van de vijfjaarsprognose boven het maximaal benodigd weerstandsvermogen uitkomt. Ook niet als hierbij rekening wordt gehouden met de financiële effecten die volgen uit de bepalingen en richtlijnen van de herziene notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV. Wat betreft de vrijval IpSO zijn de reserves en overlopende passiva die betrekking hebben op ruimtelijk-economische investeringen geanalyseerd. Een eerste schouw op deze posten levert een incidentele vrijval op van € 6,3 mln.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2016	2017	2017	2018	2019	2020
Erfpacht	geen					
Reserve grondbedrijf	geen					
Vrijval Ipso	6.300					

Bij de behandeling van de programmabegroting 2017-2020 zal een Investeringsprogramma worden gepresenteerd passend bij de investeringsbehoefte van de stad voor de korte en middellange termijn. Daarbij zullen de verschillende ruimtelijk-economische thema's in samenhang worden geadresseerd op basis van de beleidsverkenning 'stad in transitie', de recent verschenen OECD-studie naar kansen en opgaven voor de MRDH en de voorlopige bevindingen van Jeremy Rifkin ten behoeve van de 'roadmap next economy'. De groei met groei-benadering biedt een financieringssysteem voor de ruimtelijk-economische investeringsbehoefte van de stad.

10. Conclusie en vooruitblik

Het jaar 2015 werd afgesloten met een positief programmarekeningresultaat van € 37,6 mln. Dit is de start van het budgettaire kader voor de komende begroting. Het budgettaire beeld wordt daarnaast bepaald op basis van een aantal exogene factoren. Dat zijn het gemeentefonds, de belastingen, loon- en prijscompensatie, dividenden en de rente. Per saldo is de conclusie dat de gemeentelijke financiën in de basis op orde zijn.

Het college ziet echter een aantal ontwikkelingen op zich af komen die om behoedzaamheid vragen. Het is de verwachting dat we opnieuw worden geconfronteerd met een aanzienlijke tegenvaller op de bijstandsverlening, zowel in 2016 als in 2017. Omdat er nog veel onduidelijk is over het definitieve verdeelmodel kan dit oplopen tot vele tientallen miljoenen.

Ook is er onzekerheid rond de financiering van de opvang van statushouders. De gemeente gaat er voorsnog vanuit dat de rijksmiddelen voldoende zijn om de extra lasten voor de gemeente te kunnen dekken. Hierover vindt momenteel overleg plaats met de ministers van Financiën en Binnenlandse Zaken. Op dit moment is het nog te vroeg om hier op vooruit te lopen. In het budgettair kader en in de opbouw van het weerstandsvermogen hebben we hier derhalve ook nog geen rekening mee gehouden.

Bijlage I Toelichting op de gemeentelijke risico's

Risico	Korte omschrijving	Kans op risico	Bedrag	Weging Max.	
				RCM	bedrag
1	Rampen en zware ongevallen	1%	63.500	1	63.500
2	Eigen risico verzekeringen	10%	5.400	1	5.400
3	Grote Projecten	25%	10.000	1	10.000
4	Oeververbinding	50%	3.500	1	3.500
5	Waardering vastgoed	75%	9.000	1	9.000
6	Bijstandsuitkeringen eigen risico 2016	90%	32.000	1	32.000
7	1.Effecten nieuw verdeelmodel 2017	50%	29.000	1	29.000
	2.Effecten nieuw verdeelmodel 2017 vangnetregeling	50%	23.000	1	23.000
8	WMO	50%	6.000	1	6.000
9	Risicoraming Jeugdzorg	50%	4.150	1	4.150
10	Hoger benutting Persoonsgebonden budget	60%	3.300	1	3.300
11	Statushouders	PM	PM	1	PM
Risico's met een structureel karakter					
12	Gemeentefonds: BTW compensatiefonds	40%	10.000	1,5	15.000
13	Afschaffing Precariobelasting	50%	15.800	1,5	23.700
14	Belastingplicht overheidsbedrijven	50%	1.000	1,5	1.500
15	Tekort Haeghe Groep	50%	3.500	1,5	5.250
16	BTW sport	50%	2.500	1,5	3.750
17	Transitievergoeding	60%	600	1,5	900
Totaal					238.950

1) Rampen en zware ongevallen

De gemeente spaart niet voor risico's van (natuur)rampen (of ander groot onheil) die Den Haag kunnen treffen (watersnood, extreme weersomstandigheden, epidemieën, etc.). Hoewel de kans hierop klein is, is de schade die het gevolg kan zijn van een dergelijke gebeurtenis aanzienlijk, zo hebben we bijvoorbeeld gezien bij de vuurwerkramp in Enschede. Doordat de kans op een dergelijke ramp klein is, is het effect op het benodigde weerstandsvermogen beperkt.

Kans: 1%
Bedrag: € 63,5 mln.

2) Eigen risico verzekeringen

De gemeente heeft een hoog eigen risico op verzekeringspolissen afgesloten, omdat dit per saldo financieel voordeliger is. Deze keuze bevat desalniettemin een risico. Wanneer zich verschillende calamiteiten tegelijk voordoen is de totale eigen bijdrage van de gemeente hoger dan in de reguliere begroting kan worden opgevangen. Bovendien heeft de gemeente ervoor gekozen de fraude- en berovingsverzekering in eigen beheer te nemen omdat de premie hiervan niet opweegt tegen het risico. Het maximale risico dat de gemeente loopt is € 5,4 mln. De kans dat zich dit risico voordoet is klein.

Kans: 10%
Bedrag: € 5,4 mln.

3) Grote projecten

De gemeente loopt bij omvangrijke (ruimtelijke) fysieke projecten en ict-projecten risico's. We proberen deze risico's allereerst te minimaliseren door erop te sturen dat de risico's niet optreden in projecten. Ook wordt in het projectbudget extra geld beschikbaar gesteld om risico's te kunnen dekken als deze zich voortdoen. De raad kan kiezen een project aan te wijzen als een groot ruimtelijk investeringsproject (GRIP). Voor deze projecten wordt ieder halfjaar een voortgangsrapportage aangeboden.

We illustreren de geschetste werkwijze aan de hand van twee grote projecten:

- Spuikwartier. In november 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot ontwikkeling van het Spuikwartier. In het raadsbesluit is de strategie opgenomen hoe risico's voor deze gebiedsontwikkeling worden beheerst. Voor risico's die desondanks optreden is binnen het project € 23,5 mln. weerstandsvermogen beschikbaar gesteld. De raad wordt via de GRIP-rapportages op de hoogte gesteld van het verloop van de uitgaven, de risico's en de reserves.

- Rotterdamse Baan. Bij vaststelling van het project is een budget onvoorzien opgenomen voor verwervingskosten, bouw- en overige kosten. Tevens is € 19 mln. beschikbaar gesteld binnen het projectbudget als reductie van de kans op eventuele overschrijdingen. De raad wordt via de GRIP-rapportages op de hoogte gesteld van het verloop van de uitgaven, de risico's en de reserves.

Er is nu geen reden aan te nemen dat de risicobeheersingsmaatregelen en het budget voor onvoorziene kosten voor deze, en andere grote projecten niet afdoende zijn. Den Haag stuurt op het tot een goed einde brengen van grote projecten. Er is altijd een kans dat zich tegenvallers voordoen op grote projecten, doordat zaken niet te kwantificeren zijn of doordat risico's zijn onderschat. Dat kunnen bouwkosten betreffen, maar ook de gevolgen voor de exploitatie van nieuwe voorzieningen. De resterende investeringsportefeuille bedraagt ongeveer € 1,080 mld. (hiervan wordt ongeveer € 595 mln. met gemeentelijke middelen gefinancierd en ongeveer € 485 mln. met bijdragen van derden). Als extra maatregel nemen we daarom een risico op voor grote projecten in het weerstandsvermogen van de gemeente Den Haag.

Kans: 25%
Bedrag: € 10 mln.

4) *Goede ontsluiting zuidelijk havengebied Scheveningen*

De functies in Scheveningen-Haven kunnen niet zonder een goede ontsluiting. Het bouwen van een oeververbinding is nu niet aan de orde. Een pont of watertaxi zijn mogelijk zodra dat noodzakelijk/wenselijk is. De ontsluiting zal voorafgaand hieraan – in breder gebiedsperspectief – uitgewerkt worden. Het is nu niet zeker dat de gereserveerde ontsluitingsmiddelen in de grondexploitatie afdoende zijn. Daarom wordt vooralsnog rekening gehouden met een risico van € 3,5 mln. Doel is om een goede ontsluiting te realiseren zonder de risicomiddelen aan te hoeven spreken.

Kans: 50%
Bedrag: € 3,5 mln.

5) *Waardering vastgoed*

De gemeente onderzoekt jaarlijks de waarde van het gemeentelijk vastgoed. Als blijkt dat de marktwaarde van het strategisch en of te verkopen vastgoed significant onder de boekwaarde ligt, volgt een afwaardering. De afgelopen jaren is al veel afgewaardeerd en ook de economie lijkt te stabiliseren. Het strategisch vastgoed heeft echter een eigen dynamiek, vanwege de mogelijke herontwikkeling. Verdere afwaarderingen in de toekomst zijn daarom niet uit te sluiten, omdat bij de waardering van het vastgoed gebruik wordt gemaakt van Woz waarden van een jaar eerder. Het risico blijft daarom gehandhaafd. We schatten op basis van de afwaardering in de afgelopen jaren het risico in op € 9 mln.

Kans: 75%
Bedrag: € 9 mln.

6) *Bijstandsuitkeringen eigen risico 2016*

Het rijk verstrekt het bijstandsbudget aan de gemeenten middels een verdeelmodel.

De kans bestaat dat het budget dat het rijk aan alle gemeenten verstrekt ontoereikend is voor de bijstand en dat de gemeente Den Haag meer bijstandsuitkeringen heeft dan het landelijk gemiddelde waarop het verdeelmodel is gebaseerd. Er is dan sprake van een eigen risico en onder voorwaarden kan een beroep op een vangnetregeling worden gedaan. Het verdeelmodel wordt momenteel herzien en de systematiek voor de vangnetregeling en het berekenen van het eigen risico zijn in zowel 2015 als 2016 tijdelijk aangepast. In 2015 was het tekort in Den Haag op de bijstandsuitkeringen € 27 mln. bij een stijging van 7,6% van het aantal bijstandsuitkeringen. Voor 2016 wordt verwacht dat deze trend zich voortzet, waarbij de verwachting is dat dit kan worden opgevangen door aanspraak te maken op de vangnetregeling van het rijk en het tekort voor 2016 naar verwachting qua omvang vergelijkbaar zal zijn met 2015. Ook is er gezien het stijgende volume van de bijstandsgerechtigden een uitvoeringsrisico. Dit kan leiden tot een aanvullend tekort van € 5 mln. om de wettelijke uitvoering op orde te houden.

In september 2016 is meer duidelijkheid over de effecten van de herverdeling van de bijstandsbudgetten in 2016.

Kans: 90%
Bedrag: € 32 mln.

7) *Effecten nieuw verdeelmodel Bijstandsuitkeringen 2017*

Sinds 2015 hanteert de rijksoverheid een nieuw verdeelmodel bij de verdeling van het bijstandsbudget. Dit heeft een nadelig effect voor Den Haag. Tezamen met andere gemeenten is Den Haag langs verschillende sporen in onderhandeling met het rijk over aanpassingen van het verdeelmodel. Desondanks blijft dit model in 2016 gehandhaafd. Het rijk heeft het voornemen om in 2017 een volledig objectief model beschikbaar te hebben, maar het is nog zeer onduidelijk of dit gerealiseerd kan worden. Voor 2016 houdt de gemeente Den Haag al rekening met een mogelijk eigen risico van € 32 mln. (zie risico 6), voor 2017 houdt de gemeente Den Haag rekening met een mogelijk nadeel van € 29 mln. als gevolg van nog niet gereed zijn dan wel onvolkomenheden in het nieuwe objectieve verdeelmodel 2017. Ook is niet duidelijk hoe de vangnetregeling er vanaf 2017 zal gaan uitzien. In de huidige ramingen houdt de gemeente Den Haag rekening met een beroep op de vangnetregeling van € 23 mln. Het risico bestaat dat dit bedrag geheel of gedeeltelijk niet meer te verhalen zal zijn bij het invoeren van het nieuwe objectieve verdeelmodel.

Uitgaande van het verdeelmodel dat voor een deel gebaseerd is op een historische component, zouden de stijgingen van het aantal uitkeringen van de afgelopen jaren moeten resulteren in een hoger aandeel van het macrobudget. Dit zou voor toekomstige jaren een verkleining van het knelpunt moeten betekenen. In 2017 zal als overgangsregeling het macrobudget nog voor 25% volgens het historische model-, en 75% volgens het nieuwe model toegepast worden. Voor 2017 en verder is de uitkomst van het verdeelmodel nog zeer onzeker. In september 2016 worden de voorlopige budgetten voor 2017 bekend.

Kans: 50%
Bedrag: € 29 mln. + € 23 mln.

8) *Wmo*

Per 1 januari 2015 is een aantal taken op het gebied van de Wmo overgeheveld naar de gemeenten. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen die taken die alle gemeenten uitvoeren en taken die ondergebracht worden bij de centrumgemeenten. Den Haag vervult beide taken. De overheveling van taken gaat gepaard met een bezuinigingstaakstelling van het rijk en de rijksbekostiging laat in de meicirculaire 2015 over de jaren heen opmerkelijke schommelingen zien. De budgetten zijn o.a. aangepast voor de uitnamen Wet langdurige zorg (Wlz) en extramuraliseringseffecten. Omdat 2015 een overgangsjaar is en de effecten van de decentralisaties van de zorgtaken naar de gemeente nog verre van uitgekristalliseerd zijn, is het nog niet helder of er risico's optreden. Ook aan de overgang naar het objectieve bekostigingsmodel zijn naar verwachting nog herverdelingseffecten verbonden. In de meicirculaire 2016 zullen zeker verschuivingen plaatsvinden van de Wmo naar de Wlz.

Kans: 50%
Bedrag: € 6 mln.

9) *Risico raming jeugdzorg*

Per 1-1-2015 heeft de gemeente de verantwoordelijkheid van Jeugdzorg overgenomen van het rijk. De inkoop van de zorg voor de jeugd vindt plaats via het H10 inkoopbureau. Dit inkoopbureau verstrekt de gemeenten de overzichten van de budgetuitnutting van de door de gemeente gecontracteerde zorgaanbieders en zorginstellingen. Er is voor het transitiejaar 2015 een uitgebreid controleprotocol samengesteld. Instellingen leggen over de eerste 9 maanden verantwoording af over de gemaakte en verder verwachte kosten, die wordt beoordeeld door hun eigen accountant. De raming van de laatste drie maanden door het H10 inkoopbureau wordt gecontroleerd door de accountant van het H10 inkoopbureau. Dit controleprotocol heeft goed gewerkt. Uit het overzicht van H10 inkoopbureau blijkt dat voor € 83 mln. aan zorg uitgaven voor Den Haag wordt verwacht. Dit bedrag is in de jaarrekening opgenomen. Uit de tussentijdse controle blijkt dat de meeste grote instellingen van Den Haag een schone controleverklaring hebben ontvangen over de eerste 9 maanden (13 van de 19 instellingen), ondanks kanttekeningen bij een aantal instellingen omtrent de vastleggingen in de behandeldossiers. Van twee grote instellingen wordt die verklaring binnenkort verwacht. De 19 instellingen zijn instellingen met een beschikt bedrag boven € 0,5 mln. en corresponderen met een budgetbeslag van € 76 mln. Ook is het vooralsnog aannemelijk dat de ramingen van het H10 inkoopbureau voor de resterende 3 maanden van 2015 op redelijke gronden tot stand zijn gekomen. De definitieve cijfers worden uiteraard pas bij de afrekening over 2016 beschikbaar. Bij de eindafrekening over 2015 van de instellingen zal dan ook duidelijk worden in welke mate deze geraamde bedragen overeenkomen met de uiteindelijke verrekeningen.

Kans: 50%
Bedrag: € 4,15 mln. (inschatting met bandbreedte van 5% positief en negatief)

10) Hogere benutting van het persoonsgebondenbudget (PGB)

Met ingang van 2015 betaalt de gemeente de PGB's niet meer zelf uit aan de klanten. Door de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 en de introductie van het PGB-trekkingsrecht maakt de gemeente het budget voor 2.500 budgethouders over naar de Sociale Verzekeringsbank (SVB), die vervolgens de zorgverlener uitbetaalt. De start van het PGB-trekkingsrecht verliep moeizaam: het ict-systeem van de SVB kon de Wmo-indicaties niet verwerken en de administratie is niet op orde. In 2015 is er voor € 5 mln. aan Wmo-huishoudelijke hulp (Wmo-hh),

€ 22,7 mln. aan Wmo-maatschappelijke ondersteuning (Wmo-mvo) + beschermd wonen en € 5,1 mln. aan jeugdzorg overgemaakt naar de SVB. In totaal: € 32,8 mln. Vanwege het onvoldoende op orde zijnde ICT systeem bij de SVB is het bij de jaarrekening 2015 nog onduidelijk hoeveel van de toegekende PGB's daadwerkelijk gedeclareerd en geaccepteerd worden. Wij gaan ervan uit dat 90% van de totaal verstrekte PGB's daadwerkelijk gedeclareerd zullen gaan worden (voor Jeugd is dit 95%). Het risico dat er 100% gedeclareerd gaat worden is aanwezig, maar niet aannemelijk. In dat geval zou het gaan om een risico van 10% van een totaal van € 32,8 mln. De omvang van dit risico is € 3,3 mln.

Kans: 60%
Bedrag: € 3,3 mln.

11) Statushouders

Door de sterke toestroom van vluchtelingen en asielzoekers doet de landelijke overheid een beroep op gemeenten voor extra opvang van asielzoekers en huisvesting van statushouders.

Het college van Den Haag kiest er voor een extra bijdrage te leveren door het duurzaam huisvesten van statushouders. Naast de wettelijke taakstelling vanuit het rijk heeft zij besloten om 700 statushouders extra te huisvesten en daarmee komt de taakstelling voor 2016 naar verwachting op 2.150 te huisvesten statushouders. Dit leidt tot extra lasten voor de gemeente. De gemeente gaat er vanuit dat de rijksmiddelen voldoende zijn om de extra lasten voor de gemeente te kunnen dekken. Hierover vindt momenteel overleg plaats met de ministers van Financien en Binnenlandse Zaken. Het resultaat van dit bestuurlijk overleg wordt verwerkt in de voorjaarsnota van het rijk. Dit betekent dat de gemeenten diezelfde maand (juni) duidelijkheid hebben over de beschikbare middelen. Mocht het zo zijn dat de rijksvergoeding onvoldoende is om de minimaal noodzakelijk geachte lasten te dekken, dan staat de gemeente voor een extra opgave. Op dit moment is het nog te vroeg om hier een goede inschatting van te maken.

Kans: PM
Bedrag: PM

12) Btw-compensatiefonds

Het Rijk heeft een maximum gezet op het btw-compensatiefonds. Bij een aantrekkende economie, bij meer uitbestedingen of bij grote investeringen van gemeenten, is de kans reëel dat de gemeenten meer btw bij het rijk declareren dan er in het btw-compensatiefonds zit. Het rijk dekt dat tekort op het btw-compensatiefonds dan met een uitname uit het gemeentefonds. Het maximale risico voor alle gemeenten samen schatten we op 10% van het btw-compensatiefonds van € 2,3 miljard. Het Haagse aandeel daarvan is 4,5%. Waarmee het Haagse aandeel op afgerond € 10 mln. komt.

Kans: 40%
Bedrag: € 10 mln.

13) Afschaffing precariobelasting

De minister van BZK is van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen af te schaffen. De Tweede Kamer dringt hier namelijk erg op aan. Als deze precario wordt afgeschaft levert dit een structureel nadeel op van ca. € 16 mln. Op 10 februari jl. heeft minister Plasterk aan de Tweede Kamer gemeld dat een voorstel tot afschaffing van de precario op ondergrondse leidingen deel zal uitmaken van de herziening van het gemeentelijke belastinggebied, die waarschijnlijk per 2019 ingaat. Dit omdat de gemeenten dan de effecten van de afschaffing kunnen opvangen. Dat betekent dat de gemeente geen financiële compensatie zullen ontvangen, en geacht worden de afschaffing te compenseren met andere lokale belastingen zoals de ozb- of met bezuinigingen. Overigens is het nog de vraag welke sturingsvrijheden de gemeenten hier bij krijgen en of volledige compensatie mogelijk is. De kans bestaat bovendien dat de Tweede Kamer of het volgende kabinet een ander standpunt over de herziening van het gemeentelijk belastinggebied inneemt. De afschaffing van de precariobelasting is daarom nog geen zeker financieel gevolg maar een risico.

Kans: 50%

Bedrag: € 15,8 mln.

14) Belastingplicht overheidsbedrijven

Met ingang van 1 januari 2016 is de Wet modernisering vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen in werking getreden. Het rijk gaat over overheidsactiviteiten vennootschapsbelasting heffen. Dit vanuit het oogpunt dat er een gelijk speelveld moet bestaan tussen belastingplichtige marktpartijen en overheidsbedrijven. Met als doel om concurrentievervalsingen weg te nemen. Het wetsvoorstel heeft gevolgen voor gemeenten, indien zij overheidsbedrijven of activiteiten hebben die onder dit nieuwe regime vallen. Het eerste belastingjaar is 2016. De gemeente brengt momenteel in beeld wat de gevolgen zijn van deze wetwijziging. Pas als daar duidelijkheid over is kan een goede inschatting worden gemaakt hoe groot het effect is op de beleidsmatige activiteiten. De wetgeving leidt tot een extra administratieve last. Een voorlopige inschatting van het risico voor de gemeente Den Haag bedraagt € 1 mln. (invoeringslasten en vennootschapsbelasting)..

Kans: 50%

Bedrag: € 1 mln.

15) Tekort Haeghe groep

De Wet op de sociale werkvoorziening is in 2015 opgegaan in de Participatiewet. Hierdoor komen er geen nieuwe wsw-ers bij, waardoor het aantal wsw-ers geleidelijk daalt. Deze daling van het aantal sw'ers leidt tot hogere gemiddelde kosten, omdat de bestaande sw-groep zijn recht op een werkplek behoudt en de rijksbijdrage sneller daalt dan het aantal werknemers afneemt. Zonder maatregelen neemt het tekort van de Haeghe groep toe. De Haeghe groep moet dus veranderen en ziet hiertoe ook mogelijkheden. Het veranderplan voorziet in kostenreducties maar ook in het ontwikkelen van een bedrijfsmatige en 'commerciële' organisatie. Uiteraard zonder daarbij de sociale opgave van de Haeghe groep geweld aan te doen. Meer focus op de kosten en opbrengsten zal ook met een bijzondere groep medewerkers, leiden tot een beter bedrijfsresultaat. Dit gaat echter niet in één keer. We schatten het financiële effect van dit risico in op € 3,5 mln. structureel.

Kans: 50%

Bedrag: € 3,5 mln.

16) Btw Sport

In het Sportbesluit staan de Btw criteria waaraan de exploitatie van een sportaccommodatie moet voldoen. Momenteel valt het ter beschikkingstellen van sportaccommodaties door gemeenten onder het lage Btw-tarief van 6% als sprake is van gelegenheid tot sportbeoefening. Als gevolg van een Europees vonnis (West Dorset Golf Club-arrest) was het rijk voornemens het Sportbesluit aan te passen. Het rijk wil deze activiteiten vrijstellen van Btw-heffing. Het kabinet is niet meer voornemens in deze huidige coalitieperiode het sportbesluit verregaand aan te passen. De vrijstelling betekent dat door de gemeente betaalde Btw een kostenpost vormt. Den Haag is een stad die relatief veel investeert in goede sportvoorzieningen. De Btw-maatregel in de gemeentelijke sport-begroting leidt tot een kostenpost van € 2,5 mln. Momenteel bestudeert de wetgever de gevolgen. Daarnaast is ook nog niet duidelijk of Den Haag mogelijk aanspraak maakt op compensatie.

Kans: 50%

Bedrag: € 2,5 mln.

17) Transitievergoeding

Transitiekostenvergoeding betreft een aanpassing van het ontslagrecht in de private wet- en regelgeving. Dit houdt in dat na twee jaar ziekteverzuim, een sw-medewerker nu recht heeft op een transitiekostenvergoeding om de mogelijkheden op de arbeidsmarkt te vergroten. Berekening van 1 jaar laat een relatief "oude" populatie (62-64 jaar) zien, en laat zien welke werknemers straks recht hebben op een ontslagvergoeding van ongeveer € 53.000, zonder nog uitzicht te hebben op een nieuwe arbeidsplek. Er is nog geen zicht op aangepast beleid om deze situatie te kunnen beperken, maar het betreft wel een wettelijke maatregel. De jaarlijkse kosten worden geschat op € 0,6 mln. In 2015 ging het om een halfjaar (ingangdatum 1 juli) en dat deel is onderdeel van de financiële doorlichting van de Haeghe groep.

Kans: 60%

Bedrag: € 0,6 mln. structureel